

Jordbruk og handel med jordbruksprodukter i EU to år etter utvidelsen

Europakommisjonen publiserte tidligere i år en evaluering av de økonomiske effektene av utvidelsen etter 2 år. Nylig har Kommisjonen også publisert tall for handel med landbruksprodukter fram til og med 2005. Dette gir et grunnlag for noen foreløpige vurderinger av virkningene av utvidelsen for landbruket og handel med landbruksprodukter i EU.

Strukturen i landbruket i de nye medlemslandene

Jordbruket har vært av spesiell betydning i prosessen med å integrere 10 nye medlemsland i EU. Ved inntreden bidro de nye medlemslandene med nærmere 25 % økning i fellesskapets jordbruksareal. Produksjonsverdien i jordbruket i EU økte imidlertid med mindre enn 10 % etter utvidelsen.

Det er store variasjoner i strukturen i landbruket i EU. Det gjelder også mellom de nye medlemslandene. Her finnes det land med et utall mindre bruk som har karakter av selvforsyning. Polen, Litauen og Latvia er land med en slik struktur. Sysselsettingen i jordbruket er henholdsvis 19 %, 16 % og 12,5 % av samlet sysselsetting i disse tre landene. I andre av de nye medlemslandene er sysselsettingen forholdsmessig lik den i de opprinnelig 15 medlemslandene (f. eks Slovakia og Tsjekkia), men gjennomsnittet for andelen sysselsatte i landbruket i EU10 er fortsatt over 12 %. Gjennomsnittet for de opprinnelige EU15 var 3,8 %. Gjennomsnittlig årlig nedgang i sysselsettingen i landbruket i de gamle medlemslandene er 1,8 % mens den årlige nedgangen nå er over 4 % i de nye medlemslandene.

Landbrukets andel av bruttonasjonalproduktet (BNP) reduseres i hele EU. Reduksjonen er størst i de nye medlemslandene. I 1988 var jordbrukets andel av BNP 3,2 % i de 10 søkerlandene. I 2005 var andelen nede på 2,2 %.

Strukturforskjellene i landbruket i de ti nye medlemslandene kan illustreres med et par eksempler. I Tsjekkia er gjennomsnittlig bruksstørrelse 79 ha og en estimert arbeidsinnsats på 4,6 årsverk pr 100 ha. I Ungarn er mer enn 70 % av arbeidskraften sysselsatt på bruk som er mindre enn 10 ha. Gjennomsnittlig bruksstørrelse er 5,6 ha i Ungarn og 6,6 ha i Polen og arbeidsinnsatsen er henholdsvis 12 og 15 årsverk pr 100 ha i disse to landene. Dette gir et bilde av de strukturendringene en flere av de nye medlemslandene i EU står overfor i årene som kommer.

Økte landbruksinntekter

Direkte støtte og økt handel har bidratt til økte landbruksinntekter i de nye medlemslandene. Måler en gjennomsnittsinntekt i perioden 1999-2003 og sammenligner med årene 2004 og 2005 har økningen vært om lag 70 % i de nye medlemslandene. I samme periode har inntektene vært stabile i de opprinnelige EU15. Inntekten pr arbeidsenhet i EU10 er imidlertid fortsatt bare 16 % av nivået i EU15. I følge prognoser utarbeidet av Europakommisjonen forventes det en vesentlig større relativ vekst i landbruksinntektene i de nye medlemslandene framover i forhold til veksten i de opprinnelige 15. Kommisjonen anslår økningen til å bli mer enn 40 % fram til 2013 for EU10 mot ca 11 % i EU15. (Se også egen [rapport](#) om dette).

Ved inntreden i fellesskapet ble de nye medlemslandene tildelt støtte tilsvarende 25 % av det de opprinnelig 15 medlemslandene mottok. Dette er forutsatt å øke til samme nivå for hele

EU25 i 2013. De fleste nye medlemsland har valgt å gå inn på et system med forenklet arealtilskudd (SAPS) i overgangsfasen fra inntreden til full implementering av enkeltbrukstøtten som ble innført med den siste reformen i EUs landbrukspolitik. Det var forutsatt at de nye medlemslandene skulle over på systemet med enkeltbruksstøtte i 2009. Nå er dette utsatt til 2010. I forbindelse med forberedelsene av gjennomgangen av den siste reformen i EUs landbrukspolitik uttaler Kommisjonen seg positivt til ordningen med forenklet arealstøtte. Det er mye som tyder på at det nå vurderes om ikke dette er en mer framtidsrettet form for overføringer til landbruket enn det relativt kompliserte regimet med enkeltbrukstøtte som ble vedtatt i 2003. Ikke minst er det en erkjennelse av at det å bygge et system på en historisk tildeling av støtte med basis i årene 2000-2002 har begrenset levetid. Enkelt uttalelser fra Kommisjonen kan tyde på at de mener det kan bli vanskelig å forsvare den historiske modellen som grunnlag for å fordele støtte etter at det har gått noen år.

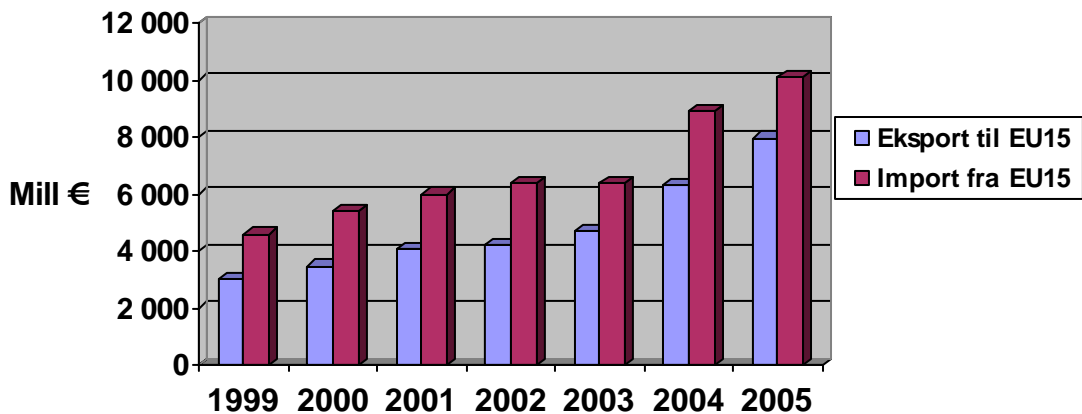
I og med at avviklingen av forenklet arealstøtte er utsatt er det flere i de nye medlemslandene som ønsker at denne ordningen skal vedvare til innføringen av en eventuell justert eller reformert landbrukspolitik etter 2013.

Næringsmiddelindustrien

Næringsmiddelindustrien er EUs største industrisektor. Betydelige strukturendringer er gjennomført i de nye medlemslandene etter 2004. Etter murens fall ble næringsmiddelindustrien privatisert og en betydelig desentralisering ble gjennomført. Det resulterte i en økning i antall bedrifter i disse landene gjennom 90-årene. Senere har denne trenden stoppet opp og fusjoner og nedleggelse har resultert i færre og større enheter. Utenlandske investeringer i næringsmiddelindustrien i de nye medlemslandene er stimulert av lavere arbeidskostnader og markedsmulighetene ved inntreden i EU. Disse investeringene økte merkbart i årene etter inntreden i fellesskapet.

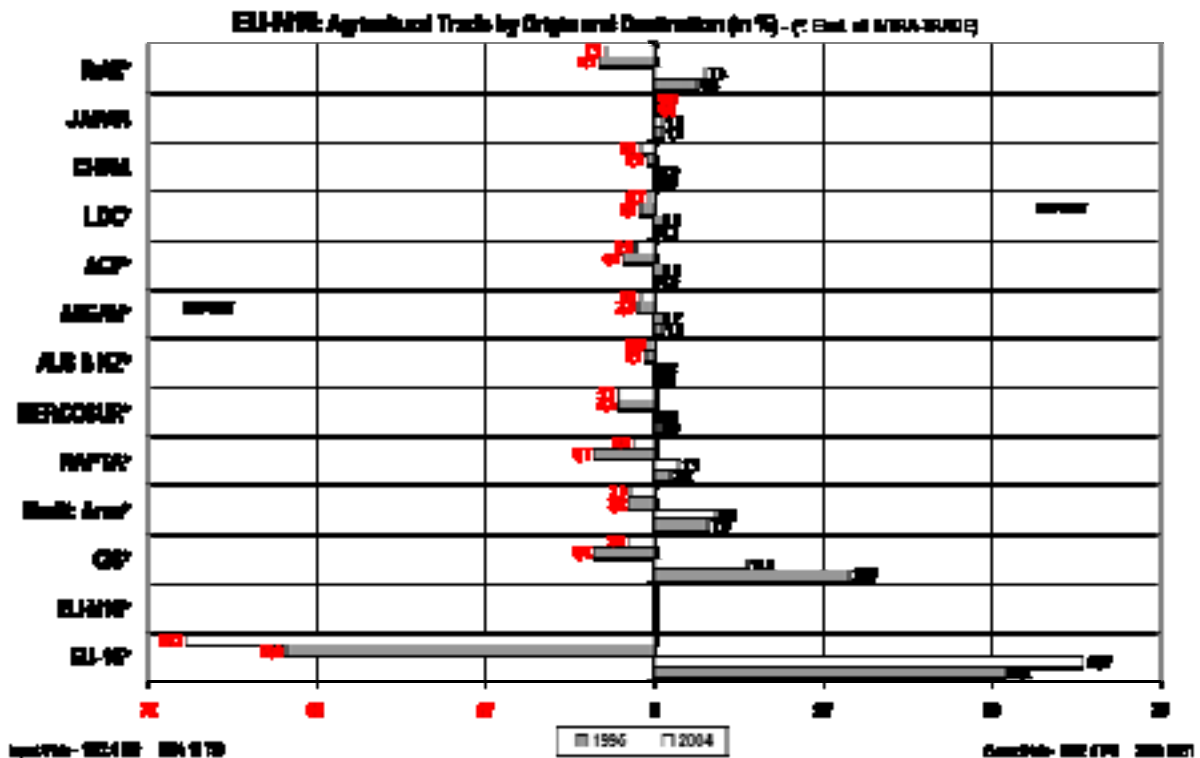
Handel med landbruksprodukter

Handelen med landbruksprodukter ble doblet de siste fem årene fram til de ti nye medlemslandenes inntreden i EU i 2004. Gjennom 2004 økte handelen med 30 %. Handelen har økt begge veier. Dette har gitt betydelige økte eksportinntekter for de nye medlemslandene. I perioden 1999 til 2004 økte andelen bearbeidede landbruksprodukter av handelen fra 19 % til 21 %. Økningen i handelen med bearbeidede landbruksprodukter har fortsatt etter 2004 og reflekterer strukturendringene i næringsmiddelindustrien i de nye medlemslandene. Utenlandske investeringer bidrar også til denne utviklingen.

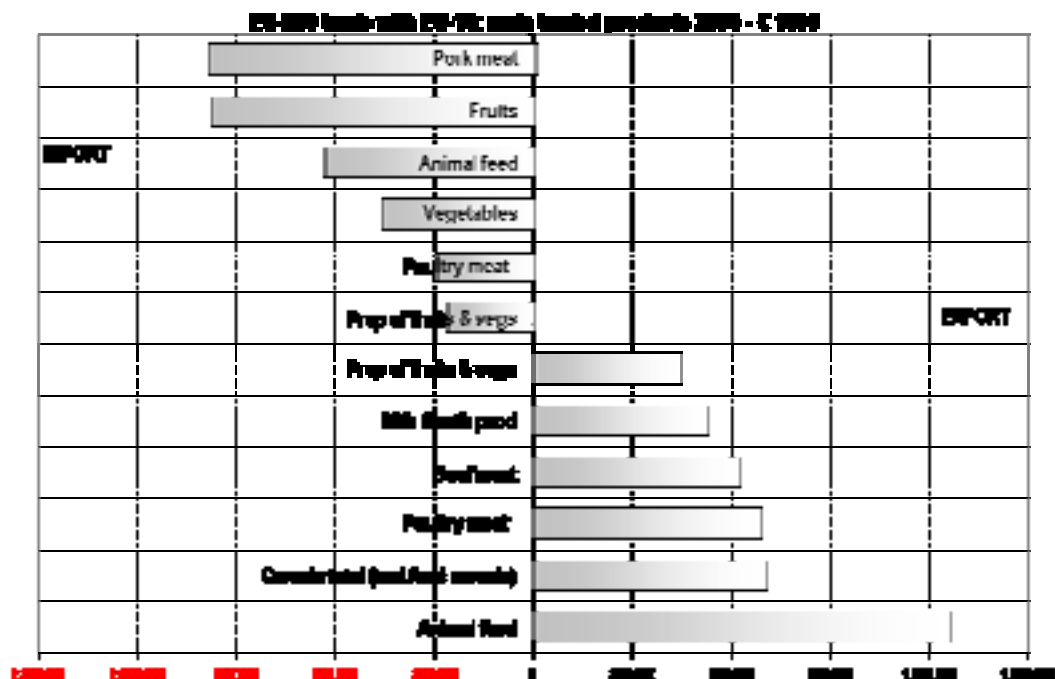
Verdien av handel med landbruksprodukter mellom EU10 og EU15 fra 1999 til 2005. Mill € (Kilde: DG Agri, Eurostat)

Nye data fra Eurostat viser også at handelen (i %) mellom EU10 og CIS-landene er redusert relativt sett i perioden 1995 – 2004. Figuren viser også den relative økningen i handelen med EU15 i samme periode

Kilde. DG Agri, Eurostat

Oversiktene fra Eurostat viser også hvordan handelen mellom EU10 og EU15 fordeler seg på hovedprodukter. Figuren under viser denne fordelingen i verdi.

Kilde: DG Agri, Eurostat.

Økningen i eksport fra 1999 til 2005 fra EU10 til EU15 har vært særlig stor for meieriprodukter, storfekjøtt og korn. En stor del av denne økningen har kommet i 2004 og 2005.

Polen er største produsent og forbruker av korn i EU10. Markedsforholdene etter at Polen ble medlem av EU var svært gode og landet ble nettoeksportør av korn til andre medlemsland. I fjor var eksportoverskuddet 1,8 mill tonn. På grunn av betydelige investeringer i husdyrproduksjonen øker imidlertid det innenlandske forbruket av korn. Framover forventes Polen å være nettoimportør av korn fra andre medlemsland, først og fremst fra land som Slovakia, Ungarn og Tsjekkia. Ungarn er allerede den største eksportør av korn i EU10. Ungarn har ikke opplevd samme investeringslyst i husdyrproduksjonen og denne sektoren sliter med ettervirkninger etter en omfattende restrukturering fra noen år tilbake. Dette har redusert innenlands etterspørsel etter korn og økt kornoverskuddet i landet. Ungarn er uten egne havner og har massive problemer med å få kornoverskuddet ut på det internasjonale markedet. De siste årene er derfor betydelige kvanta korn på lager i Ungarn. Det er forventet reduksjon i produksjon og intervensjonslagring i de nærmeste par årene.

Datasettene som nylig er publisert av Eurostat og DG Agri gir anledning til å analysere handelen med landbruksprodukter i EU fordelt på land og produktgrupper. Statistikken finnes på følgende lenke: http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/tradestats/index_en.htm

Evalueringen av de økonomiske effektene av utvidelsen (inkl. landbruk) kan finnes på http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_papers/2006/occasionalpapers24_en.htm